

Resensies

- Botha, Danie. 2006. **Voetligte en applous! Die beginjare van die Afrikaanse beroepstoneel.** Pretoria: Protea Boekhuis. 159
(*J.L. Coetzer*)
- Crous, Marius. 2006. **Aan 'n beentjie sit en kluif.** Pretoria: Protea Boekhuis. 162
(*Marlies Taljard*)
- Botha, Christiaan. 2005. **//Kabbo op die ysterspoor.** Pretoria: Protea Boekhuis. 164
(*J.L. Coetzer*)
- Bezuidenhout, Zandra. 2006. **Aardling.** Pretoria: Protea Boekhuis. 167
(*P. Verster*)
- Barkhuizen le Roux, Christine. 2006. **Waar koek en wyn ontbreek.** Pretoria: LAPA Uitgewers. 169
(*Belia van der Merwe*)
- Scheepers, Riana. 2005. **'n Engel in my huis.** Pretoria: Protea Boekhuis. 171
(*S.F. Greyling*)
- Austin, Lynn. 2005. **'n Lig in die duisternis.** Vereeniging: Christelike Uitgewersmaatskappy. 173
(*Belia van der Merwe*)
- Vos, Barend. 2005. **Diaken Doors vat dywel ... en verdere pastoriepetaljes.** Pretoria: LAPA Uitgewers. 176
(*Gretel Wybenga*)
- Jonker, Herman. 2005. **Ware liegstories uit die Kalahari.** Pretoria: LAPA Uitgewers. 178
(*S.F. Greyling*)
- Schoeman, P.J. 2005. **Uit die dagboek van 'n wild-bewaarder.** Pretoria: Protea Boekhuis. 180
(*J.R. Botha*)

Resensies

Standaardwerk oor Suid-Afrikaanse toneelgeskiedenis

Botha, Danie. 2006. **Voetligte en applous! Die beginjare van die Afrikaanse beroepstoneel.** Pretoria: Protea Boekhuis. 451 p. Prys: R175,00. ISBN: 1-86919-090-4.

Resensent: *J.L. Coetzer*
Departement Afrikaans & Algemene Literatuurwetenskap, Universiteit van Suid-Afrika

Die boek wil, in die outeur se eie woorde, “nie [net] ’n geskiedenis van die Afrikaanse beroepstoneel wees nie” (p. 14). Naas ’n toeganklike publikasie vir die ernstige navorser, is dit ook ’n lekkerlees-toneelgeskiedskrywing vir die lekeliefhebber en ’n naslaanbron vir voor- en nagraadse dramastudente en resensente.

Die boek dek in hoofsaak die periode vanaf die ontstaan van die Afrikaanse beroepstoneel tot voor die stigting van die Nasionale Toneelorganisasie in 1947, alhoewel die slothoofstuk ’n tabel bevat wat met ’n oriëntering van die Afrikaanse toneelkuns in 1905 begin en met Lydia Lindeque se oorlye op 16 Julie 1997 afsluit.

Na die bedankingswoord, inleiding (of *Vooraf*) en aanhalings deur Anna Neethling-Pohl, Chris Lombard, Eghard van der Hoven en N.P. van Wyk Louw waarin hulle hul perspektiewe op die verhoogkuns gee, raak Botha kortliks die vraag aan van “[w]aar, wanneer en deur wie [...] die Afrikaanse beroepstoneel in die lewe geroep” is (p. 19). Daarna volg nog vier hoofstukke waarin hy die kollig op ’n baanbreker se kinderjare, loopbaan en dood plaas.

Botha se werkwyse is telkens om 'n tipe biografie oor Wena Naudé (later bekend as “[d]ie meisie wat die appel geëet het”), Hendrik en Mathilde Hanekom (bekend vir hulle voorstelling van president Kruger en sy eggenote, tant Gezina), Petrus Borstlap/André Huguenet (“[d]ie ou wat Ampie gespeel het”) en Lydia Lindeque (“[d]ie meisie met die silwer rok”) te skryf. 'n Fokuspunt by elkeen is die byna legendariese opvoerings waarby hulle betrokke was, onder andere *Oorskotjie*, *Oom Paul*, *Ampie* en *Hamlet*, en *Die rosekrans*.

Die outeur beperk hom nie net tot die betrokke baanbreker nie. Hy plaas die betrokke persoon se optrede naas dié van ander, vir sommige lesers moontlik minder bekende, baanbrekers (spelers, regisseurs, vertalers), soos byvoorbeeld Paul de Groot, Jean Plaat-Stultjes, Paula Styger, Stephanie Faure en mev. Carinus.

As naslaanbron is die indeks nuttig om feite en inligting direk te verifieer. Tot hierdie toeganklikheid dra die besonder volledige inhoudsopgawe by, tesame met die reeds vermelde tabel in die laaste hoofstuk. Daarin gee Botha 'n soortgelyke oorsig van die Afrikaanse toneelkuns van 1905 tot 1997 as wat F.C.L. Bosman (1980:440-485) aan die einde van deel 2 van sy *Drama en toneel in Suid-Afrika* van die Hollandse toneel van 1856 tot 1912/1914 gee.

Voetligte en applous! kan as 'n voorsetting van Bosman se publikasie en as 'n aanvulling tot L.W.B. Binge (1969) se *Ontwikkeling van die Afrikaanse toneel 1832 tot 1950* beskou word. Ten spyte van hulle gedateerdheid, is Bosman en Binge nog steeds standaardbronne oor spesifiek die Afrikaanse toneel. 'n Publikasie soos Botha se *Voetligte en applous!* is gevolglik 'n noodsaaklike opdatering. Daarby is Bosman en Binge nie meer algemeen bekombaar nie. Hulle het al ietwat van die status van versamelaarsitems gekry.

Enkele ander oorwegings beklemtoon die verdienste en noodsaak vir die publikasie van *Voetligte en applous!* verder.

Botha het, eerstens, in sy navorsing van bronne gebruik gemaak wat moeilik bekombaar of ontsluitbaar sou wees. Dit sluit koerantknipsels in wat vanweë hulle ouderdom nie in openbare, elektroniese argiewe beskikbaar is nie, ongepubliseerde dokumente (verslae, dagboeke en ander) in NALN se Bloemfonteinversameling, die Dokumentasiesentrum van die J.S. Gericke-biblioteek van die Universiteit van Stellenbosch, ensovoorts, en selfs herinnerings deur spelers en kennisse, wat op versoek van die outeur geskryf is of met

wie onderhoude gevoer is. Die besonderhede daarvan is in die bibliografie opgeneem.

Die outeur het, tweedens, nie net van skaars bronne gebruik gemaak nie, maar uitvoerig daaruit aangehaal – tot drie bladsye op 'n keer. Veral in die geval van NALN- en ander argivale dokumente is dit 'n welkome werkwyse, omdat hy daardeur bronne wat slegs binne NALN gebruik kan word vir sy lesers toeganklik gemaak het. Daarby dra die veelheid van perspektiewe wat uit die dokumente spreek by tot die geskakeerdheid van menings. In sommige gevalle stel hy teenoorstaande standpunte direk na mekaar aan die woord.

Dit beteken, derdens, nie dat Botha as blote kompilator opgetree het nie. As die onsigbare hand (organiserende instansie) is sy teenwoordigheid in die manuskrip onder andere merkbaar in die keuse en organisasie van die grondstof. In die hoofstuk oor André Huguenet byvoorbeeld, herken die leser kwessies (soos literêre postkolonialisme en identiteit en ook gender) wat met kritiese verwysingsraamwerke verband hou, sonder dat dié raamwerke by die naam genoem word. Vergelyk onder meer verwysings na ras, botsings met sommige predikante oor moraliteit, akteurs en hulle regsposisie soos vervat in spelerskontrakte, bedryfsveiligheid op die verhoog, Huguenet se reaksie op kritikasters (die verhouding kunstenaar-kritiek), ensovoorts.

Voetligte en applous! bied, ten slotte, nie net 'n beeld van die “[b]eginjare van die Afrikaanse beroepstoneel nie” (luidens die newetitel), maar ook 'n spieëlbeeld van 'n kultuurgroep en gehoor op 'n bepaalde tydstip: berug én irriterend om sy laglus tydens ernstige verhoogsituasies, aangrypend om sy naïwiteit wanneer die gehoor verhoogwerklikheid en -personasies met hulle eie werklikheid en bekende (historiese) persone verwar, in opvoerings waarin Ampie sy hart teenoor 'n donkie uitstort, op 'n verhoog waarvan die gordyne en rekwisiete/meublement by die gehoor vir die aand geleen is.

Disseksie tot die geheimenisse van die lewe

Crous, Marius. 2006. **Aan 'n beentjie sit en kluif.** Pretoria: Protea Boekhuis. 77 p. Prys: R90,00. ISBN: 1-86919-109-9.

Resensent: *Marlies Taljard*
Skool vir Tale,
Potchefstroomkampus, Noordwes-Universiteit

Die sleutel tot die lees van Marius Crous se bundel *Aan 'n beentjie sit en kluif* vind ons in die *post scriptum* uit Openbaring 10: “Neem dit en eet dit op. Dit sal jou maag bitter maak, maar in jou mond sal dit so soet soos heuning wees” – 'n pragtige metafoer wat inspeel op die terapeutiese waarde van die woord en die skryfhandeling.

Die woord *kluif* in die titel impliseer sowel die afeet of afknaag van 'n beentjie as die moeilike baasraak van 'n probleem. Dit blyk uit die digter se byna obsessiewe bemoeienis met die gruwelike detail van die dood en die seksdaad, asook die indringende grawe na insig wat die skering en inslag van die bundel vorm.

Soos Crous se vorige bundel, *Brief uit die Kolonies*, is *Aan 'n beentjie sit en kluif* ook 'n bundel ryk aan intertekstualiteit. Die motto's uit uiteenlopende tekste, asook intertekstuele verwysings in die gedigte self, maak dit duidelik dat ook hierdie bundel gelees wil word as deel van 'n postmoderne web van tekste wat onderling met mekaar verband hou, op mekaar inwerk en mekaar kommentarieer.

Die mottogedig, “Ter wille van eksperimentering”, bepaal reeds die toonaard van die bundel. Een van die sentrale metafore van die bundel, naamlik die disseksie van die liggaam ten einde die geheimenisse van die lewe bloot te lê, vorm ook in dié gedig die tema: “ek sou nogal graag / jou velle van jou lyf / wou aftrek” word in hierdie geval heel letterlik bedoel. Die disseksie-metafoer sou myns insiens selfs nog meer suksesvol gebruik kon word om die soeke na die aard van lewe en dood te simboliseer. Ongelukkig bly te veel gedigte egter vassteek in die beheptheid met 'n bepaalde gegewe, sonder om die persoonlike en spesifieke te transendeer. Dié gegewe is, veral in die eerste afdeling, egter nie *per se* 'n tekortkoming nie, aangesien die “disseksie”-tegniek ikonies is met tegnieke wat ook in die psigoanalise gebruik word en wat Julia Kristeva in 'n bespreking van Celine se werk “Apokaliptiese lag” noem – die eksplisiete beskrywing van naakte gruwel in 'n poging om tot versoening te kom met trauma. Baie van Crous se gedigte

word gekenmerk deur hulle karnavaleske aard (in die Bakhtiniaanse betekenis van die woord), wat geleë is in die skep van 'n eie wetmatigheid van vernietiging en verskrikking waardeur bestaande norme geparodieer en uitgedaag word.

Die eerste afdeling van die bundel bestaan (ook in die heel letterlike sin van die woord) uit lykdigte wat dikwels gekenmerk word deur galgehumor. Die ironiese relasie tussen letterlike en figuurlike betekenis vorm die basis van baie van dié gedigte, soos byvoorbeeld die gedig “model”, met 'n motto uit Mary Roach se “Stiff”: “die knopmodel die liefing / van die modebase / nou sonder sy sjirurg / styfgetrek plooieloos / sy lyf in toom gehou / deur dieetpille en -sop / daaglikse opstote en optreke / nou 'n houer vol groengeel brei / glimlag steeds vir die kameras / die ene tande” (p. 15).

Afdelings II en III is korter afdelings met onderskeidelik twee en drie gedigte onder 'n afdelingsmotto. Afdeling IV is weer 'n langer afdeling wat hoofsaaklik gedigte bevat wat handel oor gay-verhoudings. Die ambivalensie van die dood speel ook in hierdie gedigte 'n belangrike rol, byvoorbeeld in die gedig “Bed 2”. In hierdie gedig word beelde van dood en lewe met mekaar vermeng en dit loop uit op die ironiese slotreëls: “jul nagemaakte trouringe / soos donne se haarstringe van ouds / bind julle saam tot die dood toe”. Die siening dat dood en lewe twee kante van dieselfde munt is, word in hierdie bundel sowel ontgin as ondermyn. In die geval van gay-verhoudings bied liefde natuurlik geen waarborg teen die dood nie, omdat dié verhouding, in teenstelling tot die verhouding van “die kindermaakbed” (p. 48 en 52), 'n onvrugbare verhouding is.

Die gedig “Spys” uit afdeling V, waarin die aard van begeerte ondersoek word, vermeng die temas van dood en seks uit afdelings I en IV met dié van begeerte na kos: “vroeg bestel ek iets te ete van jou lyf ...”, 'n maaltyd wat ooreenkoms vertoon met Rabie se “Drie kaalkoppe eet tesame”, wanneer die ek “proe aan die sappe” wat “uitkook” uit die lyf en uiteindelik “word my tong 'n servet / waarmee jou afgesuigde bene net / van die tafel gevee word” (p. 69).

Wat struktuur, metaforiek en tema betref, vorm dié bundel 'n redelike sterk eenheid. Die feit dat die digter so gou na sy debuut weer gepubliseer het, is dalk die rede waarom die bundel mank gaan aan werklike sterk, uitstaande gedigte. Crous moet egter krediet kry vir sy vormgewing, sy soms verbysterende metafore en die moed waarmee hy kwessies soos eksplisiete beskrywing van die weersinwekkende en gayverhoudings hanteer. Hierdie bundel bevat

beeldmateriaal wat sensitiewe lesers mag ontstel, maar wat die ingeligte leser nie onaangeraak laat nie!

Die leefwêreld van die San – verlede en hede

Botha, Christiaan. 2005. *//Kabbo op die ysterspoor*. Pretoria: Protea Boekhuis. 62 p. Prys: R90,00. ISBN: 1-86919-063-7.

Resensent: *J.L. Coetzer*
Departement Afrikaans & Algemene Literatuurwetenskap, Universiteit van Suid-Afrika

Die naam *//Kabbo* in die titel verwys nie bloot na die hoofkarakterverteller en die woord *ysterspoor* slegs na 'n sentrale motief in die drama nie. Die naam *//Kabbo* resoneer ook 'n verband met die /Xam-sprekende *//Kabbo* en sy vertellings soos dit tussen 16 Februarie 1871 en 15 Oktober 1873 deur die linguïst Wilhelm Bleek en sy skoonsuster Lucy Lloyd in die Bleek-woning in Mowbray, Kaapstad, opgeteken is (Lewis-Williams, 2000:15-17).

Sommige van hulle aantekeninge is in 1911 van 'n inleiding deur George McCall Theal voorsien en onder die titel *Specimens of Bushman folklore* gepubliseer (Bleek & Lloyd, 1911). Hierdie publikasie en dié wat daarna gevolg het, tree gevolglik as intertekste vir die drama op. Die afbeelding van die historiese *//Kabbo* op die buiteblad sluit by die gedagte van 'n historiese interteks aan. Dieselfde afbeelding verskyn op bladsy 2 van Lewis-Williams (2000) se inleiding tot *Stories that float from afar*.

Die drama is daarby die gevolg van navorsing deur die dramaturg oor die geskiedenis van die San (Tempelhoff, 2001:8). Dat sy navorsing die gepubliseerde drama beïnvloed het, is waarskynlik die rede waarom die handelingsverloop nie die historiese *//Kabbo* se wedervaringe aan die hand van Bleek en Lloyd se optekening volg nie, maar eerder as 'n voorts krywing beskou moet word. Die historiese *//Kabbo* is op 'n ouderdom van ongeveer sestig jaar op 'n klag van skaapdiefstal tot harde-arbeid gevonnissen en vanaf Bitterputs (in die omgewing van Kenhardt) Kaapstad toe gestuur (Watson, 1991:9). Bleek het daarin geslaag om die Britse goewerneur te oortuig om *//Kabbo* en nog enkele ander San in sy bewaring te plaas, waarna hy en Lloyd hulle verhale getranskribeer en in Engels vertaal het.

Botha verplaas sy //Kabbo na die moderne tyd toe teen die agtergrond van dié intertekste. Hierdie //Kabbo is “kaalvoet en geklee in ’n te groot, verflenterde, groen kortbroek en ’n vuil, stukkende T-hemp” (p. 5). Hy vlug voor die “gangster boys” (p. 7) in ’n sinkstegie naby die stasie in, waar hy met die gehoor sy herinneringe aan ’n buiteruimte (diëgetiese ruimte, woordruimte) elders deel. Namate hy in nostalgie versink, vervaag die sinkstegie vir hom en die gehoor, want hede en verlede vervloei en loop in sy vertelling saam in ’n ontmoeting met die “Groot God Eloib” (p. 54).

As grondpatroon vir die teks geld gevolglik die San se shamanistiese rituele waartydens siekes genees en reën gemaak is. //Kabbo se naam beteken immers “droom”, terwyl Lewis-Williams (2000:11, 16, 24) aandui dat //Kabbo histories wel ’n shaman was. Hierdie drama-as-ritueel kulmineer sodoende in ’n openbaring waaraan die gehoor deel het. Daarmee gryp die teks terug na een van die wortels van die Westerse teatertradisie, naamlik die opvatting in die klassiek-Griekse drama dat teater ’n openbaring van die gode is.

//Kabbo op die ysterspoor vertoon in hierdie verband ’n verdere vorm van hibriditeit, wat die dramaturg soos volg verwoord (Tempelhoff, 2001:8): “Hul [die San se] lewe was deursuur van ’n diepgevoelde verhouding met hul Skepper, wat groot ooreenkomste met dié van die Christendom getoon het.” Dit is teen hierdie agtergrond dat bepaalde tematiese (soos die lied “Stille nag” op p. 49, of “Jesus min my salig lot” op p. 51) en ruimtelike kodes (die lui van Kersfeesklokke op Oukersaand) as indeksikale tekens optree. Vergelyk dié neweteks op p. 55: “’n Menigte kerkklokke begin lui. ‘Stille nag’ en Boesmanmusiek word gelyktydig gehoor.”

//Kabbo keer in die slot simbolies na sy oorsprong (“Eloib se binneklop!”, p. 55) terug, wanneer hy die kortbroek en T-hemp uittrek om in die tradisionele drag van die San voor die gehoor te staan. Hierdie optrede kontrasteer met sy handeling op p. 16 waar hy sy versierings, dit wat hom as San-mens aandui, afhaal.

Hier is gevolglik sprake van teenoormekaarstellings wat in die teks in die teenoorgesteldes van hout en yster na vore tree. Laasgenoemde groei tot ’n uitgebreide metafoer waarin die grense tussen natuur en kultuur, animisme en Christendom, spiritualiteit en werklikheid toenemend vervaag. Die teenstelling tussen //Kabbo se binneruimte en die teks se diëgetiese ruimte sluit daarby aan. Dit is egter juis in die aanbieding van die diëgetiese ruimte dat die dramaturg se stem soms té duidelik deurslaan.

Behalwe in //Kabbo se hoofteks word dialogiese ruimte ook deur stemme geskep wat oor luidsprekers in die opvoeringsruimte (ouditorium) hoorbaar is. Die gehoor hoor telkens hoe voetstappe vanaf die stasie tot stilstand kom. Dan reageer 'n gesiglose Kotie op die kaping van Emma en haar baba (p. 11), luister die gehoor na 'n vrou wat onderhoud van Shaun eis (p. 17), hoor hulle van Margaret Williams se bende-verkragting (p. 32), ensovoorts.

Terwyl hierdie ruimtes byna as blote klankflitse aangebied word, is //Kabbo se vertellings van die San se geskiedenis, omgewing, gewoontes en mitologie redelik uitgebreid. Daarom kan die betrokke gedeeltes tydens 'n opvoering vir sommige lede van die gehoor (te) veeleisend wees. 'n Mens herken verder in die vertellings en in die teks as 'n geheel die invloed van resente en huidige kultuur-studiebenaderings, wat verband hou met herinnering, nostalgie, (post)kolonialisme, identiteit(sruimtes), hibriditeit, liminaliteit, ensovoorts.

Die gepubliseerde teks bevat aan die einde 'n welkome lys woordverklarings uit die "Noord-Kaaps-Namakwalands en 'n Boesmantaal" (p. 5) wat //Kabbo gebruik. Ook nuttig is 'n beskrywing van die uitspraak van San-klanke (p. 6) wat op Bleek se ortografie gebaseer is (vgl. die inleiding in Bleek & Lloyd, 1911).

Die verskyning van //Kabbo op die ysterspoor moet, as gevolg van die fokus daarin op die leefwêreld van die San, verwelkom word. Dit is nie net 'n herinneringstuk nie, maar ook 'n drama oor ons tyd. Semioties beskou is dit 'n digte teks wat in lesingslokale tot interessante besprekings aanleiding kan gee. Vanweë die monologiese – veral narratiewe – aard daarvan, behoort dit ook die algemene leser se aandag te hou.

Geraadpleegde bronne

- BLEEK, W.H.I. & LLOYD, L.C. 1911. Specimens of Bushman folklore. London: Allen. <http://www.sacred-texts.com/afr/sbf/index.htm> Date of access: 30 Dec. 2005.
- LEWIS-WILLIAMS, J.D. 2000. Stories that float from afar: ancestral folklore of the San of Southern Africa. Cape Town: David Philip.
- TEMPELHOFF, E. 2001. San se lot roer hom tot 'n drama: "Hulle leef gees van Christus-boodskap uit". *Beeld*: 8, 4 Okt.
- WATSON, S. 1991. Return of the moon: versions from the /Xam. Cape Town: Carrefour.

Lewensreis van 'n aardling – in digvorm

Bezuidenhout, Zandra. 2006. **Aardling.** Pretoria: Protea Boekhuis.
76 p. Prys: R90,00. ISBN: 1-86919-128-5.

Resensent: P. Verster
Departement Sendingwetenskap,
Universiteit van die Vrystaat

Hierdie goedversorgde digbundel trek onmiddellik die aandag. Die temas sluit goed by die titel aan. Die skrywer onderskei vier hoofafdelings, naamlik, *In stof*, *Deurreis*, *Tot stof en Gees*.

Die eerste tema handel oor oorspronge en jeugherinneringe wat opgevolg word deur 'n besinning oor die digteres se bestaan. Herinneringe aan haar moeder speel 'n belangrike rol en die bundel word ingelui met vyf "Briewe aan my moeder". Gedigte soos "Kraambed", "Kindertuin", "Sangles" en "Grafruiker" dui op 'n besondere verhouding tussen die digteres en haar moeder. Die herinneringe lei tot verskeie persoonlike gedigte. Die afdeling sluit egter ook gedigte in soos "Falliese vrou" waarin daar tekens van bedreiging en vertwyfeling oor die sin van alles is.

Die tweede afdeling handel oor reis. Plekke soos Nice, Leiden en Praag word op die reis besoek. Aan die einde van die afdeling word 'n meer algemene toon ingeslaan, wanneer die lewensreis en die betekenis van die bestaan in die gedigte beskryf word.

In die volgende afdeling, aangedui as *Tot stof*, neem die digteres die skryfproses self as belangrike tema.

Die laaste afdeling, naamlik *Gees*, het verskeie religieuse verwysings en dui ook aan hoe die vorige temas in 'n religieuse lig verwerk word.

Die gedigte in hierdie bundel is van wisselende gehalte, maar die bundel verdien nogtans die blootstelling om gepubliseer te word. Verskeie gedigte is van hoogstaande gehalte, byvoorbeeld die pragtige "Kindertuin" met sy helder beelde en mooi klank. Die gedig "Aragnoïede" is uiters knap saamgestel en getuig werklik van poëtiese vakmanskap.

Enkele strofes uit bogenoemde gedigte:

Kindertuin

ek was 'n kind van twee
toe jy my leer hoe name trommel
teen die binne-oor
vi-ool-tjie py-pie bot-ter-blom
het jy geklank
kal-koen-tjie bob-be-jaan-tjie
met die tong gedoop
jy wou dat ek die woorde proe
geluid van gousblom ken
wat opslaan in September

.....

en

Aragnoïde

Spinnekop sê niks.
Plak uur na uur
agtpotig teen 'n binnemuur.

Iemand kyk op, en wik.
Albei wag, betrag die ander.
Die een tik rafels op 'n rekenaar.

Die ander hou sy skryfsel
terug. Bedink 'n web.
Gedagtespoor, kwyldraad van sy
en digitale dink raak aan mekaar.
Weefwerk. Skriftuur.
Inslag en skering vleg, verskuif.

.....

met die slot:

Wie se konsep was hierdie web?
Oorspronge, eindes
word nie geopenbaar –
ketting onklaar.

Ongelukkig is daar ook gedigte waar die poëtiese gehalte ondermyn word deur prosaïese en prosa-agtige opmerkings wat nie die volle

krag van beeld en klank ontgin of benut nie. “Sangles”, “De Hoop,” “Agter-Paarl” en “Teksture van hier” is voorbeelde hiervan.

Die mooi religieuse interpretasie in die laaste afdeling verskaf aan die bundel ’n besondere inhoud en betekenis. Gebede en dans, skepping en meditasies word afgewissel. Die “aardling” is ook “mannin” wat bid dat God mag sê: “En sy was goed”. Die verskillende perspektiewe in hierdie gedeelte word deur piëteit in die erkenning van God ondersteun. Dit voer die laaste afdeling tot ’n sinvolle einde. Gedigte van besondere gehalte, byvoorbeeld “Skepsel” word egter weereens afgewissel met gedigte van mindere gehalte, soos “Wisseling” en “Flits”.

Ek is egter oortuig dat hierdie bundel vir ’n wye leserskring veel vreugde sal bied. Die leser word inderdaad op bevatlike wyse op die lewensreis van die aardling betrek en verskeie gedigte sal gevind word waarmee hy/sy sal kan vereenselwig.

Prosadebuut – afskeid, verlies en vervreemding

Barkhuizen le Roux, Christine. 2006. Waar koek en wyn ontbreek. Pretoria: LAPA Uitgewers. 112 p. Prys: R65,00. ISBN:0-7993-3629-7.

Resensent: *Belia van der Merwe*
Mafikeng

Christine Barkhuizen le Roux debuteer in 2000 met die digbundel *Dimensie*. Die kortverhaalbundel, *Waar koek en wyn ontbreek*, is haar prosadebuut.

Afskeid, verlies en vervreemding staan voorop in hierdie aangrypende en goed gestruktureerde verhale. Die leser kan hom/haar volkome identifiseer met die uiteenlopende en eg-menslike situasies waarbinne die karakters geplaas word. Daar is byvoorbeeld die ma wat die dood van ’n jong kind moet verwerk en op ’n onverwagte en verrassende wyse getroos word (“Altyd mooiweer”) en die vrou wat haar erg verswakte ma in die versorgingsoord besoek en ten slotte besef dat sy nooit sal loskom van die ouer vrou se greep op haar nie (“Houvas”). Skrynend is die verhale oor vroue wat vasgevang is in

ongelukkige en liefdelose huwelike waaruit hulle glad nie, of net met verskriklike gevolge, kan ontsnap (“As hy weer kom”, “Deksel” en “Stripper”).

Met uitsondering van die verhaal “Om raak te kan sien”, is al die ander verhale vanuit ’n vroulike perspektief geskryf. Die verteller is telkens ’n vrou en wissel van ’n jong dogtertjie (“Doring”), tot ’n ou vrou (“Lientjie se verjaarsdag”) met vele ander vrouefigure tussenin: Die ma met jong of adolessente kinders, die emosioneel en geestelik mishandelde vrou, die vrou as vriendin, die akademies-georiënteerde vrou.

Die ruimte waarbinne ’n groot aantal verhale in *Waar koek en wyn ontbreek* afspeel, is die plaas. In ’n paar verhale val die klem veral op die afsondering en isolasie wat die karakters binne hierdie ruimte ervaar en hoe dit die tema van verlies en vervreemding ondersteun.

As teenpool vir die plaas of platteland as verhaalruimte, is daar twee verhale wat binne ’n stadsmilieu geplaas is. Hierdie verhale, die eerste en laaste in die bundel, vorm ’n logiese begin- en sluitstuk vir die ander verhale. In die eerste verhaal, “Persiese sprokie”, vind twee mense uit verskillende wêrelddele en agtergronde wat mekaar by ’n skrywerskongres ontmoet, aanklank by mekaar. Sy is ’n digter van Suid-Afrika en hy ’n skrywer, ’n Pers wat onder lewensgevaar uit Persië gevlug en uiteindelik in Nederland tereg gekom het. By sy vertrek gee die donker vreemdeling aan die verteller, sy mooi boeketas van egte Persiese leer – ’n “tas met ’n duisend sproke ...” (p. 7).

In die laaste verhaal in die bundel waaraan die bundeltitlel ook ontleen is, lees ’n ou vrou ’n verhaal wat sy lank terug geskryf het en nooit wou laat publiseer nie: op ’n nat somersdag moet twee mense in Nederland van mekaar afskeid neem. Die laaste aand bevind hulle hul in ’n kroeg wat hulle al ’n paar keer vantevore besoek het. Die twee bordjies met sjokoladekoek en twee glasies dieprooi bessiewyn wat die gemoedelike kastelein later voor hulle neersit as deel van die verjaarsdagviering van een van die ander gaste, gee aanleiding tot die titlel. As die ou vrou in die hede die verweerde papier waarop die verhaal geskryf was, toevou, weet sy: “Die dae het verbygegaan, ja, soos Couperus gesê het ... *langzaam. Heel langzaam* ...” (p. 112) Deur die slot van die verhaal word al die ander verhale van lyding en verlies ook in perspektief geplaas. Ten spyte van alles wat verlore gaan, is daar dinge wat bly: “Tog, daar sou nog beelde wees. En woorde. Elke nuwe môre sou, waar koek en wyn ontbreek, steeds woorde bring” (p. 112).

Die meeste verhale in *Waar koek en wyn ontbreek* bly 'n mens by lank ná die lees daarvan. Daar is dié verhale waar die alledaagse en bonatuurlike, werklikheid en fantasie naatloos ineenskakel (“Altyd mooiweer”; “As hy weer kom; Vrydag”) en die vernuftige gebruik van die knaleffek-slot waar die oomblik van waarheid in die slotparagraaf of -sin die leser soos 'n hou in die maag tref (“Troos”; “Die liefde van sy lewe”).

Hierdie is werklik, soos op die agterblad gestel word, 'n bundel soos 'n “geknoopte mat met ineenvloeiende aardsgekleurde drade” (p. 4) en lesers kan met verwagting uitsien na nog verhale uit die pen van Christine Barkhuizen le Roux.

Vertellings vir genot, nadenke en 'n nuwe lewensuitkyk

Scheepers, Riana. 2005. *'n Engel in my huis*. Pretoria: Protea Boekhuis. 158 p. Prys: R99,95. ISBN: 1-86919-091-2.

Resensent: S.F. Greyling
Skool vir Tale,
Potchefstroomkampus, Noordwes-Universiteit

'n Engel in my huis is 'n keur van sketse wat oorspronklik in *Die Burger*, *Volksblad* en *Beeld* verskyn het. Die vyftigtal rubrieke betrek 'n verskeidenheid onderwerpe en temas uit die wêreld van die rubriekskrywer.

In die titelverhaal kry die skrywer as geskenk van 'n bewonderaar, 'n engel met fyn glasvlerkies vir haar visserhuisie op Paternoster. Hierdie eerste skets bevat verskeie temas en motiewe wat in die bundel voorkom: die huis as tuiste, 'n versugting na eenvoud, verhoudings met die self en met ander, en verwysings na musiek en die letterkunde. 'n Waardering vir en verbondenheid met die natuur en die Suid-Afrikaanse landskap figureer sterk en dikwels vervleg hiermee, die onbevraagtekende aanvaarding van die magiese en bonatuurlike – die geskenkengeltjie wat in haar huis rondvlieg en dit oppas as sy nie daar is nie, lewe immers van die Weskus se hotnosvy en allikreuk.

Benewens die visserhuisie aan die Weskus en die opstal tussen die Bolandse wingerde, vertel Scheepers ook van ander huise, soos in die skets “Huise, huise. Almal myne” (p. 81) waarin sy telkens op reis huise as haar eie herken en versamel. Huislikheid, samesyn, plesier aan kosbaarhede, en die voorbereiding en genieting van maaltye, maak soos die mense en die omgewing, deel uit van die vertellings.

Uit die drang van die skrywer om “altyd op ’n ánder plek te wees” (p. 46), reis sy uitgebreid in Suid-Afrika asook in die buiteland waar sy minder bekende plekke besoek en interessante stories opdiep, soos dié van Gretna Green in “’n Troue in ’n stofwolk” (p. 24) en van Angel Martinez se winkeltjie in Havana, “Om te eet in La Bolequita del Medio” (p. 57).

Die atmosfeer van ervarings, plekke en landskappe word deur die fyn waarneming en soepel taalgebruik konkreet. Die skrywer vertel van die aarde wat water in sy droë krake insuig (“Die eerste dag van die winter”, p. 156); die afgeleë, nurkste stuk land waar sy grootgeword het (“Ons mooiste berge, ons droomste berge”, p. 141), die riffelrant van ’n rooiduin in Namibië (“Sjampanje, spoke en ’n wye, wye nag”, p. 51) en van intiemer ruimtes soos die “milde wêreld van lower en tak en die soetheid van die wind se suising” (“Ontmoetings met merkwaardige bome”, p. 105). Aansluitend by die sensitiwiteit vir die omgewing, is die aanvoeling dat die verlede steeds deur die gedaante van geeste voortbestaan, en die besef dat sy self ook in ander tye geleef het (“Sjampanje, spoke en ’n wye, wye nag”, p. 51 en “Iewers, op pad, dalk?”, p. 45).

Ten einde ’n bepaalde aardseheid uit te druk, word alternatiewe spelwyses gebruik, soos in die storie van die ontmoeting met Johanna: “En so moet sy vandag in ’n kantoor gaan staan en vir die regering sê haar kind, haar klongetjie van ’n jaar en ’n biekie, het verdrink” (“Johanna”; p. 38). Scheepers se belangstelling in taal, stories en literatuur blyk ook uit die onderwerpe wat hanteer word, vergelyk “Verskriklike, vreeslike, formidabele vroue” (p. 27), “Die wonderlike taalskel van die Groot Skrik” (p. 144) en “Fyn van nerf” (p. 114).

Soos van ’n versameling soos hierdie verwag kan word, is die bydraes nie almal op dieselfde peil nie. Bydraes soos die sober “Mathilda se storie” (p. 12) laat ’n afgeronde en universele indruk. Ander bydraes is veel persoonliker en kom soms sentimenteel oor. Lesers verskil egter en elkeen sal waarskynlik ’n gunsteling in die bundel hê. Hierdie leser het heelwat van die rubrieke in *Beeld*

gelees. Die feit dat ek van die vertellings onthou het, soos die episode met die pragtige borde (“Katryn en die kat en die voël en die swart bord”, p. 132), illustreer die impak daarvan op die leser. Die vertellings is kort, wat dit ideale leesstof maak wanneer mens net ’n paar minute beskikbaar het. Dit is waarskynlik hoe dit eerder gelees moet word – so proe-proe en een of twee op ’n slag. Elke vertelling bied die leser veel om te geniet, om oor na te dink en met ’n vars blik na die wêreld te laat kyk.

Historiese roman – die Amerikaanse Burgeroorlog

Austin, Lynn. 2005. *’n Lig in die duisternis*. (Vertaal deur Elma Potgieter.) Vereeniging: Christelike Uitgewersmaatskappy. 436 p. Prys: R119,95. ISBN: 1-77000-194-8.

Resensent: *Belia van der Merwe*
Mafikeng

Die titel van hierdie historiese roman sluit aan by die woorde in 1 Johannes 2:10-11 wat aan die begin van deel een aangehaal word: “Wie sy broeder liefhet, bly in die lig, en in hom is geen oorsaak van struikeling nie. Maar hy wat sy broeder haat, is in die duisternis en wandel in die duisternis en weet nie waarheen hy gaan nie, omdat die duisternis sy oë verblind het.” Die aanhaling van Psalm 18:29-30 wat deel twee voorafgaan, sinspeel ook op die titel.

’n Lig in die duisternis speel af in die onstuimige jare vóór en tydens die Amerikaanse Burgeroorlog. Die afskaffing van slawerny was ten diepste die hoofrede vir hierdie oorlog wat van 1861 tot 1865 in veral die suidelike state van Noord-Amerika ’n spoor van dood en verwoesting gelaat het.

Dit is die verhaal van Caroline Fletcher wat as lid van die bevoorregte wit heersersklas in Richmond, Virginië, grootword, omring van slawe met wie sy van kleins af ’n sonderlinge hegte verhouding het. Sy ken hulle beter en leef nouer met hulle saam as met haar neurotiese, sieklike ma en dikwels afwesige pa. Dit is trouens van die ou slaaf, Eli, wat Caroline leer van Christus en sy

liefde vir alle mense en dat God se kinders altyd en onder alle omstandighede moet vra wat Hý wil hê hulle moet doen.

Teen die einde van die oorlog neem Caroline haar lewe tot op daardie stadium en in die besonder die pas afgelope oorlogsjare, in oënskou. In 'n poging om haar optrede tydens die oorlog te motiveer, besluit sy om alles van die begin af op skrif te stel: "Ek het besluit om my storie neer te skryf, van die begin af" (p. 9). In die grootste deel van die roman (hoofstuk 1 tot 23) is Caroline dus self aan die woord en kry die leser háár perspektief op die gebeure.

Caroline is twaalf jaar oud toe haar beste speelmaat, die tienjarige seun van haar getroue Negeroppasser, weggeneem word om op die slawemark verkoop te word. Hierdie traumatiese gebeure verander haar lewe ingrypend. Sy raak al hoe meer bewus van die haglike lot van die slawe, veral toe sy 'n paar maande later vir die eerste keer op die groot koffie- en tabakplaas kom waar haar pa grootgeword het.

Caroline se persoonlike oortuigings rakende die onmenslikheid en wreedheid van slawerny word versterk in die twee jaar wat sy na haar ma se dood in Philadelphia, Pennsilvanië deurbring. Tot op daardie stadium het sy nog net Skrifverwysings gehoor wat slawerny verdedig, maar hier hoor sy by 'n anti-slawernylesing vir die eerste keer hoe slawerny vanuit die Bybel veroordeel word. Sy kom tot die besef: "Slawerny was 'n oortreding van die wet van die liefde en daarom 'n sonde. Om jou medemens se vryheid met geweld van hom te ontnem was nie net wreed en onregverdig nie, maar ook afgryflik vir God" (p. 107).

Haar persoonlike dilemma verdiep toe sy, terug in Richmond, die man van haar drome ontmoet. Alhoewel Charles St. John nie Caroline se oortuigings oor slawerny deel nie, slaag hulle tog daarin om hulle persoonlike geskille by te lê en later verloof te raak. Die oorlog wat uitbreek tussen die noordelike Uniestate en suidelike state wat van die Unie van Amerikaanse state afgestig het, dwing die paartjie egter vir meer as vier jaar uitmekaar.

Die lot van die slawe het vir Caroline deur die jare sinoniem geword met die Israeliete se verdrukking in Egipte en die oorlogsglyding is vir haar soos die plaë in Egipteland: "Ten spyte van al die lyding het nie Pappa of enigiemand anders in Richmond gepraat van die oorlog verloor of dat hulle die geveg vir die Suidelike onafhanklikheid gaan opsê nie. Soos die Ou-Testamentiese farao het hulle hart harder

geword sodat ek gewonder het hoeveel plaes ons nog sou moes verduur voordat die slawe uiteindelik hulle vryheid kon kry” (p. 346).

Caroline raak al hoe meer betrokke by die oorlog. Soos baie ander vroue in Richmond help sy met die verpleging van gewonde soldate en ervaar so die afgrysklikheid van die oorlog en die sinlose vernietiging van menseleuens van naderby. Wanneer sy voor moeilike en lewensgevaarlike keuses gestel word, laat sy haar lei deur die optrede van die Bybelse koningin Ester. Eli wys haar ook daarop dat sy nie uit eie krag kan optree nie: “Nes Josua nie die mure van Jerigo uit eie krag kon laat val nie. Jy doen dit met God se hulp of jy doen dit glad nie. Maar as jy besluit jy gaan Hom vertrou, gaan Hy jou pad oopmaak om die werk te doen. Jy sal sien” (p. 259).

Die verhaallyn verloop in ooreenstemming met die werklike geskiedenis. Dit is duidelik dat die skryfster deeglik navorsing gedoen het en al die historiese rolspelers, datums en gebeure word akkuraat beskryf. Die leser dra dan ook aan die einde van die roman beslis meer kennis van ’n stuk geskiedenis waarmee die meeste mense waarskynlik nie baie bekend is nie.

Die vertaling kon dalk met meer sorg hanteer gewees het. Bykans die hele verhaal is in die verlede tyd geskryf en saam met die effens hortende skryfstyl en enkele taalfoute, skep dit die indruk van ’n baie letterlike vertaling. Die boek sou gebaat het by ’n meer vloeiende styl en die gebruik van minder geykte uitdrukkings. Ten spyte hiervan is dit ’n goeie leeservaring en veral diegene wat van historiese en Christelike romans hou, behoort dit te geniet.

Humor in anekdotes

Vos, Barend. 2005. Diaken Doors vat dywel ... en verdere pastoriepetaljes. Pretoria: LAPA Uitgewers. 128 p. Prys: R69,95. ISBN: 0 7993 3571 1.

Resensent: Gretel Wybenga
Voorheen Skool vir Tale,
Vaaldriehoekampus, Noordwes-Universiteit

Die afgelope aantal jare skryf Barend Vos, self predikant, vir die tydskrif *LIG* kort anekdotes oor Jongdominee en SyGoeieVrou se verblyf in 'n plattelandse gemeente. Hier word hulle blymoedigheid en geduld “tot die uiterste beproef” (Uitgewersbrief). In dié 22 verhale is al die bekendes soos Koosgoet, Gawie Grootwoord, Piet Pos, tannie Orrel, Bettie Brood, Tannie Perskop, Troebelthys en die res, weer teenwoordig.

Tannie Perskop se potjiekospensarie en *Gawie Grootwoord se groteske gebiddery* (2004) het *Diaken Doors vat dywel ...* voorafgegaan en was albei goeie verkopers. Ook die oorspronklike en gepas karikatuuragtige tekeninge van Fred Mouton by dié populêre stories is in die bundels oorgeneem.

Tipies van die anekdote, kan ook hierdie verhale beskryf word as uitgerekte boeregrappe waarin oordrywing meermale 'n belangrike rol speel. Die Jongdominee, ook die verteller, se rol is meestal dié van stil lydende prooi: soos die slag toe Diaken Doors elke Dinsdagaand by SyGoeieVrou opdaag, omdat sy eie vrou nie op Dinsdae begrip het vir sy “behóéfies” (p. 108) nie; of die keer met Piet Pos se “beskripte broek” (p. 34), of by die soenaanslag op hom deur 'n swetterjoel kinders en hulle breë ma (“Oee!’ smak sy toe sy weer bo uitkom, 'n man met 'n baard soen darem maar lékkerrrr!” – p. 38); of die keer toe Jongdominee as geëerde gas so sonder oorleg seesiek word op Stilkoos se nuwe boot ...

Baie van die situasies is herkenbaar eie aan ons mense en word juis op lagwekkende wyse ontmasker. So kom die ewige wedywering tussen kosmakers ter sprake toe sop gemaak moet word vir die verligting van nood in 'n naburige woonbuurt; en skeuring in die kerk, omdat Troebelthys slegs mense van sý keuse na sy voor-genome begrafnis uitnooi; of die wedywering tussen gemeentedele oor wie die beste kan sorg vir 'n pastoriegesin in nood, die blommeklub, rolbalkklub, Vrouediens of dagbestuur – die baie aange-

draagde lekkernye word boonop rede vir 'n groot partytjie, terwyl MyKrapperrigste met die allergie vergete in die kamer lê.

Die humor sit meermale gesetel in die idiolek van die karakters. Vir Diaken Doors is die sinsnede “onder die omstandighede” onontbeerlik en Oom Koosgoet druk hom só uit oor Piet Pos as eertydse kranige atleet: “Veral oor die eerste dertig treë en goet kon niemand hom vang en goet nie” (p. 30). Op sý beurt sorg Gawie Grootwoord vir menige glimlag met sy misvorming van bestaande woorde: hy dui aan dat sy oorspanne suster George toe ry “vir sielkundige parade” (p. 89) en dat hulle vroeër drie erediensde gehad het: voorbereiding, Nagmaal “en dan die nabekragtiging” (p. 92).

Anders as die Amerikaanse humor met sy trefreël (*punch line*) is dit die situasie(s) binne die verhaal wat hier deurentyd die lagspiere prikkel. Die besadigde slotte behoort meestal aan MyGoeieVrou wat die voorafgaande gebeure 'n onverwagte skerp snykant of swaaitjie kan gee met haar kommentaar of humoristiese opsomming. Haar wisselende noemname verdien sy soos wat dit die geleentheid en situasie pas: MyMooiste, MyNooitVolpresene, MyGiggelrigste of MyBleekste, MyBekommerdste en MyTranerigste ...

Die aanbiedingswyse van die verhale in briefvorm aan Jongdominee (“Grootseun”) se ouers is myns insiens oorbodig, al het dit die ingeboude voordeel dat hy kommentaar kan lewer oor sy eie dikwels benarde posisie sonder om te “ekkerig” te klink. Maar van dié voordeel maak hy nie dikwels gebruik nie.

Diaken Doors vat dywel ... is vaardig geskryf en bedoel vir gou lees en onmiddellike genot. Niks meer nie, niks minder nie.

Humor, liegstories en Kalaharidinge

Jonker, Herman. 2005. Ware liegstories uit die Kalahari.
Pretoria: LAPA Uitgewers. 75 p. Prys: R75,95. ISBN: 0-7993-3532-0.

Resensent: S.F. Greyling
Skool vir Tale,
Potchefstroomkampus, Noordwes-Universiteit

Die spel tussen waarheid en verdigsel, feit en fiksie word op allerlei wyses in hierdie bundel van Herman Jonker geïllustreer. Reeds in die titel op die voorblad, *Ware stories uit die Kalahari*, kom dié teenstrydigheid na vore, deurdat die woord *lieg* tussen *ware* en *stories* ingevoeg word. Die titelblad bevat dan die volledige titel, *Ware liegstories uit die Kalahari*, en op die keersy verskyn die ontkenning: “Hierdie boek doen die waarheid gestand in al sy vorme: waarhede, halwe waarhede, onwaarhede en selfs onwaarskynlikhede. Alles is derhalwe waar. Persone, name, gebeure, aksies en feite is egter denkbeeldig.” Jonker sit dié spel voort in die tong-in-die-kies voorwoord wanneer hy besin oor die liegstorie wat besig is om uit die kultuur te verdwyn en sy voorneme bekendmaak om hom vir die handhawing van ware, aardse liegstories te beywer.

Aards is die stories voorwaar. Die stories speel immers in die Kalahari af waar oorlewing in dié harde wêreld vindingrykheid van mens en dier verg. Die aanvangsparagrafe van die eerste verhaal, “Kaleb en Mussolini”, vestig die toonaard van die bundel deur die kenmerkende gebruik van die verteller, taal en humor.

Bô’jaan? Luister nou mooi dat jy nie kan sê jy’s nie gewaarsku nie. Mens wat hom nie ken nie, dink mos hy’s oulik. Sjym, sê hulle mos, nes ’n mens. En dis juis die moeilikheid; hy’s amper soos ’n mens, maar die heidense wetter is mos nie gekersten nie. Hy’s deurtrek van die skelmté. Vir niks of niemand het hy ontsag nie. Hy sal nou kamstig groot oë maak van onsteltenis, maar agter jou rug steel hy jou rot en kaal. Slinks!

Met kleur en geur word vertel hoe ’n verontregte werfbobbejaan die wêreld behoorlik op horings neem en eers sy moses teëkom in Kaleb, die mees uitgeslape spoorsnyer in die ganse Kalahari.

In die verdere veertien verhale in die bundel word kennis gemaak met ’n groot verskeidenheid kansvatters, grootpratere, dromers en doeners en hulle wederverings en uitvindings, soos die wondergeneesmiddel wat alle kwale genees, Poon die wonderperd wat met

kunsbene en al in die July beland, die sterk mampoer uit 'n treinboiler, 'n slim beesboer wat stukkies vleis uit sy beeste oes, die diepste gat wat nog in die Kalahari geboor is, die groot droogte en die gepekelde Afrikanerbeeste, en 'n listige horrelpoot-jakkals. Kenmerkend aan die lieg storie word telkens geïllustreer hoe slim die onderwerp van die storie is, en die stories word op doelbewus oordrewe en lagwekkende wyse vertel.

Sommige van die vertellings herinner aan die verhale wat elders gehoor of gelees is, soos grepies uit die avonture van Baron von Münchhausen. Die eiesoortige humor, detail wat deur die stories vervleg is en die kenmerkende taalgebruik plaas dit egter pens en pootjies binne die Kalahari-ruimte. Vergelyk hier verwysings na plekke, die landskap, natuur, kenmerkende byname, gesegdes, en verafrikaansing van Engelse woorde. Hier word nie doekies omgedraai nie en heelwat situasies en beskrywings kom kru oor, tog word ook van subtieler humor gebruik gemaak waar, deur onderbektoneering en die terloopse opmerkings, ironiese kommentaar gelewer word. Voorbeelde van laasgenoemde is oom Klip wat in Zonderwater geleer en sy paroolgraad gekry het ("Poon die wonderperd") en die verwysing na 'n mislukte transaksie wat van so 'n aard was dat die verteller "liewer daar deur die gramadoelas gekom het met die lorrie as om te sukkel met die sinkplaatpad deur die grenspos" ("Tanganjika-perskes"). Die illustrasies van Rufus Papefus voeg 'n verdere skeutjie humor by.

Met die lees van *Ware Liegstories uit die Kalahari*, soek 'n mens onwillekeurig 'n gewillige oor om 'n paragraaf voor te lees en jou saam te verkneuter oor 'n komiese insident, 'n raak beskrywing, of selfs 'n stukkie banale humor. Hierdie bundel behoort vir 'n groot verskeidenheid lesers plesier te verskaf.

P.J. Schoeman bring nostalgie

Schoeman, P.J. 2005. *Uit die dagboek van 'n wildbewaarder*. Pretoria: Protea Boekhuis. 211 p. Prys: R89,95. ISBN: 1-919825-80-0.

Resensent: *J.R. Botha*
Skool vir Kommunikasiestudies,
Potchefstroomkampus, Noordwes-Universiteit

Dit is nogal vreemd om na vier dekades 'n boek te herlees, en dan te ontdek hoe die waardes waarmee 'n mens as jong tiener kon identifiseer deur die loop van vele jare 'n bevestigende metamorfose kon ondergaan. Dit maak die resensering van so 'n boek eindeloos moeiliker, aangesien 'n mens nie altyd daarvan bewus is dat jy deur die jare heen jou opinies oor relatief eenvoudige dinge so kon verander het nie. Ten einde reg aan die skrywer en sy verhaal te laat geskied, is dit waarskynlik goed om eers die formele taak agter die rug te kry, en daarna te soek na die gewaarwording van hierdie metamorfose.

P.J. Schoeman se *Uit die dagboek van 'n wildbewaarder* vertel sy verhaal as hoofwildbewaarder van die Etosha-wildtuin in die eertydse Suidwes-Afrika. Dit is die eerste keer in 1967 deur Voortrekkerpers gepubliseer met 'n herdruk in 2005 deur Protea Boekhuis. As verhaal, en gekoppel aan die kenmerkende skryfstyl van Schoeman, is hierdie boek lank reeds 'n waardige bydrae tot enige leser se boekrak; soveel te meer as 'n mens erns het met natuurbewaring. Dit is ook 'n boek wat die meeste van ons waarskynlik op 'n relatief jong ouderdom gelees het en amper soos stapelvoedsel ingeneem het, net om nooit weer daarvoor te dink nie. Oor die meriete van die boek as letterkundige bydrae, is daar dus myns insiens geen argumente nie, en die eenvoudige taak is om die lees (of dan herlees) van hierdie boek sterk aan te beveel vir diegene wat dalk die bekoring van Schoeman se werke al vergeet het.

Schoeman se boek beïndruk uiteraard eerstens, omdat dit sprekend is van 'n man met 'n diep passie vir die natuur en die bewaringsaksies wat daaruit voortspruit. Sover dit my aanbetref, is dit die groter rede waarom dit lekker was om, na 'n aantal jare waartydens natuurbewaring ook vir my 'n passie geword het, met so 'n kundige 'n nostalgiese verlede te kan deel. Weliswaar 'n verlede gesetel in 'n sosiale (en politieke) bedeling, wat sowel woordeskat as taalgebruik

vierkantig in 'n argaïese dilemma plaas, waarteen sommige lesers waarskynlik ernstig kaspie sou kon maak!

Tog was dit 'n aantal onderliggende redes wat die herlees van hierdie dagboek vir my 'n besondere en rare ervaring gemaak het. Toe ek as opgeskote knaap P.J. Schoeman se *Fanie se Veldskool-dae* gelees het, was dit uiteraard sy beskrywings van hierdie jong seun se wonderlike ervarings op die plaas, in die veld, en sy eerste jonge, brose liefde wat vir my as dertienjarige seun diep beïndruk het. Ek kon so goed identifiseer met kaalvoet in die veld loop, 'n eerste kyk oor die visier van 'n Henri Martini, die vrees van diertjies in 'n veldbrand en, uiteraard, Fanie se tweespalt-kalwerliefde.

Uit die dagboek van 'n wildbewaarder bied konsentries, maar uiteraard op 'n volwasse vlak 'n terugkeer na die veld. Nou is dit die verhaal van 'n gesoute man van die bosveld, 'n man wat die natuur kan lees en deur sy vriendskap met die Boesmans daarin slaag om 'n buitengewone bydrae te maak tot die vestiging van een van ons mooiste parke.

Vroeg reeds in die boek lees ons van die ou hangkop blou-wildebeesbul wat as uitgeworpene aandui hoe ons almal 'n tyd het wat kom en gaan. In die metaforiese ontplooiing van sy verhaal, verweef Schoeman telkens op 'n eenvoudige wyse sy verskeidenheid ervarings tot 'n tapisserie van fyn gedragswaarnemings oor sowel mens as dier. Die lesse wat sodoende uit die dagboek te leer is, sluit onder andere in sy wonderlike menseverhoudings met die Boesmans by wie hy so baie geleer het, diere soos die olifant waarmee hy in terme van lewe en dood assosieer, die kelkiewynpatryse en selfs die insekte van die Etosha.

Nieteenstaande die fokus op die veld, kan ons in die ontplooiing van sy verhaal deurlopend duidelik aflei dat mense ook vir hom belangrik is. Die koestering vir sy vrou, Esther, en hulle dogtertjies weeg swaar, maar tog spreek die enigma van die "ander" vrou, Ilse, wat in die verloop van die verhaal op die toneel verskyn, van die skrywer se hunkering na die enigmatiese. Hierdie dilemma het my skerp daaraan herhinner dat ook Fanie in sy veldskooldae diep emosioneel ontwrig was deur sy gelyktydige aangetrokkenheid tot die vastigheid van 'n verhouding met Jekkie en die magiese aantrekkingskrag van Soekie. Die verskil is natuurlik dat ons nou beweeg het van Fanie se kalwerliefde tot by Schoeman die wildbewaarder, en dat die boek die healtyd as herinnering dien dat daar 'n meer omvangryke sirkel in die verhaal verweefd lê. Hierdie siklus, 'n siklus van lewe en dood, vorm na my mening die kruks van

die boek. As leser kon ek nie anders as om met diepe patos en 'n ewe nostalgiese verlange vir die enigmatiese te wonder of die hangkop wildebees nie ook aan sy veldskooldae terugdink nie.

P.J. Schoeman se woordskildering van die Etosha en veral sy fyn aanvoeling vir die diere, groot en klein, was weereens 'n genot om te lees. Die interessante verteltrant en die eenvoudige lesse vir mens en dier wat daarin vervat is, bly kostelik; oor klippe wat vir mekaar uit die pad gerol moet word, en paadjies wat ophou. Die een les wat as 'n leitmotief deur die *Dagboek* weef, was vir my as jong seun moeilik om te aanvaar. 'n Les wat vir mens en dier geld en een of ander tyd meedoënloos oor elkeen se pad sou kom; dat daar 'n tyd kom wat niemand kan help om die finale groot klip uit jou pad te rol nie. Dit is 'n alleentaak. 'n Alleentaak wat die ou hangkop wildebees maar te goed verstaan.